

התווית הגבול בין ישראל למצרים התקדים של 1949

ירוחם כהן*

הייתה תביעתה של ישראל לחופש שיט בתעלת סואץ והאחרת טענתה של מצרים כי כיבושה של אילת לא היה חוקי ותביעתה כי ישראל תיסוג ממנה.

שאלת חופש השיט נשכחה משום מה במהלך שיחות רודוס ושבה ועלתה רק כשבוע לאחר החתימה על ההסכם. פקיד ישראלי בכיר, שהשתתף בצוות שנשא ונתן עם המצרים, העלה את הנושא בפני ד"ר באג'י, המתווך מטעם האו"ם. זה סבר כי אסור למצרים להתנכל לשיט הישראלי בתעלת סואץ והבטיח להעלות נושא זה בפני ממשלת מצרים. אלא שהמצרים סירבו לדון בנושא בתואנה כי הוא כלל לא נדון ברודוס ודחו מכל וכל את תביעתה של ישראל לחופש שיט בתעלת סואץ.

לפני שנתמיתי לחבר במשלחת הישראלי ללועדת שביית הנשק נהגו חברי הוועדה להתכנס אחת לשבוע כדי לדון בבעיות שהיו על סדר היום, ולשוב לבתייהם בתום הישיבה. אולם עד מהרה התברר, כי מנהג זה מפריע לוועדה למלא את תפקידה ולפקח על תקריות גבול ולהתגבר על קשיים מזדמנים. לא אחת אירע שבשל היעדר קשר טלפוני או אלחוטי בין הנציגים הישראליים לנציגים המצריים התקשה יו"ר הוועדה להזעיק את שני הצדדים ולעתים חלפו 48 שעות מפרוץ התקרית ועד שנתכנסה ועדת שביית הנשק, ומועד זה היה מאוחר מדי.

לאור מצב זה הוסכם על דעת שני הצדדים, כי עוגיה אל-חפיר תשמש כמקום מושבה הקבוע של ועדת שביית הנשק, ויישבו בה דרך קבע משלחותיהן של ישראל ושל מצרים. אני נתמיתי לנציג ישראל.

שלושה בניינים עזובים שהיו במקום ואשר שימשו את צרכי תחנת הרכבת בתקופת מלחמת העולם הראשונה (הצבא התורכי נטש בניינים אלה כאשר נסוג מתעלת סואץ) שופצו עד מהרה ואז נקבע, כי האחד ישמש למגורי החיילים

האזור המפורז בעוגיה אל-חפיר דיון ממושך ומורט עצבים התנהל במסגרת ועידת רודוס על דבר הצעתו של ראש משקיפי האו"ם, גנרל ריילי, כי אזור הכפר עוגיה אל-חפיר ישמש כמקום מושבה של ועדת שביית הנשק המעורבת. ישראל הסכימה להצעה בתנאי שכוחות ישראליים ימשיכו להבטיח את הגישות מכיוון רפיח (הנמצאת צפונית-מערבית לעוגיה), מכיוון קוצימה (הנמצאת דרומית-מזרחית לעוגיה) ומכיוון אבו עגילה (הממוקמת ממערב לעוגיה). המשלחת המצרית, לעומת זאת, תבעה שצה"ל יפנה את עוגיה אל-חפיר, שיאפשר לצבא המצרי לחזור לביר עסלוגי ואף שימונה מושל מצרי אזורי לבאר שבע.

האו"ם תבע שהכפר עוגיה ושטח של כ-200–300 קמ"ר שמסביבו ייקבעו כאזור ניטרלי מיוחד, יעמדו תחת פיקוחו המלא של האו"ם וכי דגל האו"ם יתנוסס עליו. בסופו של דבר, לאחר מאבק עיקש מצד נציגי צה"ל שבמשלחת הישראלית, נקבע בסעיף 8 של הסכם שביית הנשק, כי שטח המשתרע על פני כ-50 קמ"ר ובו הכפר עוגיה אל-חפיר יפורז. כמו כן נקבע, כי עמדות הצבא המצרי הקרובות ביותר לעוגיה תהיינה באזור אבו עגילה וקר צימה, וכי כביש עוגיה – קוצימה – טבה לא יהיה בשימוש כוחות הצבא של שני הצדדים. הוסכם, שהאזור לא יהיה בפיקוח האו"ם, ולמעשה הוא הושאר תחת פיקוח ישראלי.

ועדת שביית הנשק
סעיף 10 של הסכם שביית הנשק קבע כי תוקם ועדת שביית נשק וישתתפו בה שלושה נציגים מצריים, שלושה נציגים ישראליים וקצין בכיר מקרב משלחת משקיפי האו"ם. תפקידה העיקרי של ועדה זו היה לדאוג כי הסכמי רודוס יבוצעו, ולפתור קשיים מזדמנים שיתעוררו ביחסים שבין ישראל למצרים. בנוסף על כך הועברו לטיפול של הוועדה שתי בעיות קרדינליות: האחת

קו הגבול שבין ישראל למצרים נקבע בסעיף 5 של הסכם רודוס אשר נחתם ב-24 בפברואר 1949. על פי סעיף זה נמשך קו הגבול מחוף הים התיכון בנקודה הנמצאת בשפך ואדי אסי (מדרום ליד מרדכי) לכיוון מזרח, חצה ליד הכפר דיר-סוניר את כביש עזה – אל-מג'דל (מגדל אשקלון) עד לנקודה הנמצאת במרחק של שלושה ק"מ ממזרח לכביש ומשם פנה דרומה במקביל לכביש עזה – רפיח עד לגבול הבינלאומי. עוד נקבע באותו סעיף כי על צה"ל לסגת מאזור הכפר בית חנון אל מעבר לקו זה, ואילו על הצבא המצרי נאסר להתקדם אל מעבר לעמדות שבהן החזיק, ובכלל זה עמדותיו בבית חנון ובסביבותיה. אזור בית חנון היווה למעשה את גבולה הצפוני של רצועת עזה.

במסגרת הסדר זה נוצר למעשה אזור מפורז בשטח הדיונות שבין בית חנון לקו הגבול, וזה שימש שטח ריכוז ונקודת מוצא למסתננים ולמבריחים מרצועת עזה, שחדרו לישראל.

רבות היו הסיבות לחדירת המסתננים מרצועת עזה לשטחנו, אך אחת מהן, והחשובה ביותר עבור ישראל הייתה העדר סימון ברור של קו הגבול בין ישראל למצרים באזור רצועת עזה. התקריות הרבות שאירעו באזור זה, המפגשים בין נציגי ישראל לנציגי מצרים בוועדת שביית הנשק שהתקיימו בעקבותיהן והאווירה הטובה שנוצרה בין הצדדים הביאו בסופו של דבר לסימון קו גבול זה, ולהתווית הגבול המוגדר בין ישראל למצרים.

* איש המחלקה הסורית של ההגנה במלחמת העולם השנייה ומפקד מחלקת המסתורבים בפלמ"ח. בתקופה הנדונה היה שליחו של מפקד חזית הדרום וקצין קישור לזימון הפגישות עם המצרים.

נציגי צה"ל במגישה עם נציגי מצרים. מחבר הרשימה — ראשון משמאל

ההדר מרצועת עזה.

המצב שנוצר היה קשה מבחינה כלכלית וחברתית כאחת והדחף להתגבר עליו הלך וגבר. אט אט החלה להתפתח תנועה של מסתננים בין רצועת עזה להר חברון, תחילה במטרה לחפש קרובים ומאוחר יותר למטרות הברחה. בשל המרחק הרב שבין הר חברון לרצועת עזה לא ניתן היה להספיק לחצות את צפון הנגב במשך שעות הלילה בלבד והמסתננים נאלצו להסתתר בשעות היום, בשטח שנמצא בריבונות ישראלית ולהמשיך לנוע בלילה שלאחר מכן. הנגב היה באותה תקופה דל אוכלוסין, התנועה בו הייתה מוגבלת לדרכי התחבורה, ולפיכך לא התקשו המסתננים למצוא במשך שעות היום מסתור במרחבים הריקים והמבוטרים. תנועת ההסתננות וההברחה הלכה והתרחבה והחלה מטרידה את כוחות הביטחון הישראליים, במיוחד כאשר זו לוותה בגנבות מיישובי הנגב, אך לא רק בגנבות. לקראת היציאה לדרך נערכו חוליות המסתננים והמבריחים באזור המפורז, אשר — כפי שנקבע

גבול רצועת עזה היה המקור העיקרי לתקריות אשר העסיקו את הוועדה. עם חתימת הסכם שביתת הנשק בין ממלכת ירדן לממשלת ישראל נקבע קו הגבול ביניהן. לערביי רצועת עזה התברר, כי עתה חוצצת ישראל בינם לבין תושבי הר חברון ועבור רבים מהם היה פירושה של הפרדה זו ניתוק מבני משפחה ומקרובים, שנסו אף הם על נפשם עם התגברות הקרבות במלחמת העצמאות.

את הגדה המערבית של הירדן סיפח המלך עבדאללה לממלכת ירדן, ובאוכי לסייתה הוא טיפל ביד קשה. גם גורלם של תושבי רצועת עזה לא שפר. המצרים הטילו עליהם הסגר מלא ועל תושבי הקבע והפליטים כאחד נאסר לצאת את גבולות הרצועה ובמיוחד לעבור למצרים. הסגר זה הביא את הרצועה למשבר כלכלי חמור: שוק העבודה שותק בה לחלוטין, חיי המסחר קפאו והחקלאות התמוטטה הן עקב אי יכולתם של תושבי הרצועה לעבד את אדמותיהם, שמעבר לגבול, והן בשל הפגיעה בשיווק פרי

המצריים והישראליים שתפקידם היה לשמור על המקום ולתחזקו, השני ישמש כמחסן, כמטבח וכחדר אוכל, ובשלישי יתגוררו נציגי הקבע בוועדה. הבניינים נעדרו כל סידורי נוחיות ואף מספר החדרים שבהם היה קטן. הסתבר, כי בבניין שהוקצה לנציגי הקבע של ועדת שביתת הנשק לא היו די חדרים, וכי בכל חדר יצטרכו לגור שני נציגים יחדיו. צורך זה יצר מבוכת־מה בקרב הקצינים, ואז החלטתי, שמוטב להיות בוחר מלהיות נבחר וללא היסוס פניתי לקצין המצרי ושאלתיו בערבית: "התסכים להיות שותפי לחדר?" הלה נרתע לרגע ולאחר מכן השיב: "כן, למה לא". קציני האו"ם הופתעו ביותר כשהודעתי להם, כי הנציג המצרי ואני נגור בחדר אחד. בפיות פער רים עקבו אחרינו כשעמדנו לעבר החדר שהוקצה לנו. משהתחלנו להתארגן בחדר, אמר לי הקצין המצרי: "אינני מתאר לעצמי כיצד הייתי מסוגל לחלוק חדר עם איש או"ם. טוב עשית שהצעת לי לגור עמך". התחלתי את יחסי עם המצרים ברגל ימין.

ניצנה (עוג'ה אל-חפיר), מקום מושבה של הוועדה, הפכה מאוחר יותר לסלע מחלוקת בין הצדדים

למקום התקרית דרך באר שבע, הרי הנציג המצרי, שישב דרך קבע בעוג'ה, נאלץ להיטלטל מספר שעות בכביש אבו עגילה – אל-עריש – רפיח כדי להגיע לעזה. לפיכך נקבע, כי קצין מצרי אחר, חבר הוועדה רבי-סרן צלאח גוהר, שנמצא בעזה ממילא, יגיע לאזור התקרית וימלא את מקומו של הנציג המצרי הקבוע. (רב-סרן צלאח גוהר כיהן בתקופת משטרו של גמאל עבד אל-נאצר כסגן שר החוץ, ומח-מוד ריאד, שהיה ראש המשלחת המצרית בוועדה, כיהן כשר החוץ).

הביורורים והדיונים, שהתקיימו במסגרת ועדת המשנה, התנהלו בשדה הפתוח, בנוכחות בעלי העדרים ונכבדי הכפרים, ויצרו אווירה נוחה להשמעת טענות ותביעות לא רק בפני הקצינים המצריים, אלא גם בפני התושבים באזור. ידעתי, שערבני רצועת עזה תלו במידה רבה את האחריות למצבם הקשה במצ-רים, אשר הבטיחו להם לכבוש את כל ארץ ישראל למען תושביה הערביים. שוחחתי עם תושבי הרצועה – שהתקשו מאוד להבין את הניב המצרי – בניב

אך לא רק תקריות אש העסיקו את ועדת שביתת הנשק. גם תקריות אחרות, פחות חמורות אך טורדניות, מילאו את ידיה עבודה. לא אחת חדרו עדרי צאן מהשטח המצרי אל מעבר לגבול כדי למצוא מרעה בשדות הירוקים שבנגב. הרועים, שמרביתם היו ילדים בגיל שמונה עד עשר שנים לא הבינו כלל על מה רגשה הארץ, כאשר הייתה ועדת המשנה של ועדת שביתת הנשק מסתערת עליהם במרץ רב.

פעילותה של ועדת המשנה הלכה אפוא וגברה, והניסיון שהצטבר בקרב החברים בה והעבודה המשותפת עם הנציגים המצריים הולידו יחסי הבנה ושיתוף פעולה בינינו לבינם.

במקום מושבה של ועדת שביתת הנשק, בעוג'ה אל-חפיר, פעלה תחנת אלחוט של האו"ם וזו עמדה בקשר מתמיד עם מטה האו"ם בירושלים ועם תחנת המשנה בעזה. התחנה שבעזה שימשה בעיקר את חברי ועדת המשנה שטיפלו בתקריות הגבול שאירעו ברצועת עזה. שעה שנציגי האו"ם ואנוכי היינו ממזהרים

בהסכם רודוס – השתרע בין בית חנון שמצפון לעזה לבין ואדי אסי שמדרום לקיבוץ יד-מרדכי. אזור זה היה חולי וריק מכל אוכלוסייה, ומאחר שנאסר על כוחות מצריים וישראליים להיכנס לתוכו, היה בו כדי לשמש בסיס יציאה נוח לחר ליות המסתננים. לא חלף זמן רב, וקציני המודיעין המצריים והירדניים החלו לנצל את ניסיוןם ואת פעילותן של חוליות המסתננים לצרכיהם, ומאוחר יותר הם אף צירפו אנשים משלהם לחוליות אלה כדי להשיג מידע על ההיערכות הישרא-לית בנגב. מצב זה יצר כר נרחב להתפת-חות תקריות אש.

צה"ל החל להציב מארבים בצדי השבילים שלאורכם נעו חוליות המסתנ-נים, נתקל בהם ואף פגע באנשיהן. בתגובה לכך החלו אנשי החוליות להצ-טייד בנשק חם, ולא אחת אירע, שהמס-תננים פתחו באש על כוחות צה"ל, התפתחו חלופי אש ובמהלכם ספגו שני הצדדים אבדות. צה"ל הקפיד לרווח לנצי-גים הישראליים שבועדת שביתת הנשק על התקריות ועל תוצאותיהן.

ישראל ממזרח לגבול. דיונים ממושכים נערכו בוועדה סביב נושא זה ויושב הראש שלה אף תמך בתביעות הישראליות. אך בסופו של דבר נקבע כי המצרים יתחייבו לבצע את פעולות ההסברה והאזהרה בכפרים שלאורך הגבול, ואילו הישראלים יסימנו את קו הגבול בשיתוף עם משקיפי האו"ם.

תחילה נעשה סימון קו הגבול ליד שולחן הדיונים על גבי מפה ישראלית שקנה המידה שלה היה 1:20,000. לאחר שהוסכם על הסימון במפה, החל סימון הגבול בשטח עצמו. ראשית בדקו המסמרים נים היכן עובר קו הגבול ואז היה טרקטור כבד עובר, חורש תלם עמוק ומסמן באמצעותו את קו הגבול. לצד הטרקטור נסעו גיפים אשר טבעו בצמיגיהם את "דרך הגיפים" לאורך קו הגבול. הסימון החל מן הנקודה הצפונית, בגבול שליד יד מרדכי והעבודה התנהלה ללא הפרעות, עד שהגענו לאזור רצועת עזה, והתושבים לאורך הגבול החלו להבין מהי משמעותו של סימון הגבול. בשלב זה הודיעו לפתע המצרים כי הם מבקשים לקחת חלק בסימון קו הגבול. באותה עת גם נודע לנו, כי ראש המשלחת המצרית, קולונל מחמוד ריאד, קיים את הבטחתו, והמצרים אכן ביצעו פעולת הרתעה רצינית ומקיפה בקרב תושבי הכפרים שלאורך קו שביתת הנשק והזהירום מפני חציית הגבול, אך זאת לא הביאה לתוצאות חיוביות כלכל. שיירת הגיפים והטרקטור שסימן את קו הגבול נתקלו לא רק במבטי עוינות של האוכלוסיה המקומית אלא שגיפ מצרי אף עלה על מוקש.

התייעצות אל מול המפה

הסכם מודוס ויונדי

בעת סימון קו הגבול באזור הכפר עבסן התברר ללא צל של ספק, כי בהתאם להסכם רודוס נמצא הכפר עבסן אל-צעיר בשטחה הריבוני של מדינת ישראל. פירוש הדבר עבור אנשי הכפר היה נטישת בתיהם ומקורות מחייתם שבבוסתנים ובשדות שממזרח לכפר ומעבר לסטאטוס של פליטים חסרי כל. לפיכך משראו תושבי הכפר את כיוון ההתקדמות של שיירת הגיפים הקימו מהומה רבה. גברים, נשים וילדים נקדלו סביב השיירה, ואימהות הטילו לתוך הגיפים את תינוקיהן תימן בבכי ובועקות. כשנחלצה השיירה מן הכפר בסיוע חיילים מצריים, המשכנו לנסוע בשתיקה. מקץ דקות ניגש אלי קולונל ריאד ושאלני מה בדעתנו לעשות. ישראל המתונה לשאלה זו כבר מספר שבועות. עד לאותה עת קיבלו יישובי הנגב את כמות המים, שהוקצבה להם,

להציג את דרישותיה של ישראל. ראשית תבעתי מן המצרים לקיים פעולת הסברה נרחבת ולהזהיר את התושבים שלאורך הגבול מפני פגיעה בתחום ישראל. שנית, זקני הכפרים והני כבדים יהיו אחראים למילוי ההוראות בפני השלטון המצרי, וזה יהיה אחראי לכך בפני הוועדה. ושלישית, כדי להקל על הרועים ועל הפלאחים יסומן קו שביתת הנשק באופן ברור וייחרש לאורכו תלם עמוק.

הקצינים המצריים היו מוכנים לקבל את שתי התביעות הראשונות, אולם לא גילו כל נכונות להסכים לסימון הגבול. ברור היה לכול, שסימון קו הגבול לא זו בלבד שימחיש ביתר שאת את מידותיה של רצועת עזה אלא מבחינה מעשית אף יצמצם את גודלה, שבהער סימון גבול אפשר לתושבים ליצור עובדות בשטח

המוכר להם, ומדי פעם אף הייתי נעתר לבקשותיהם של בעלי העדרים ומחזיר להם את עדריהם תוך שאני מזהירים במפורש, כי יש לשים קץ לתקריות מסוג זה, וכי בעתיד לא אחזיר כל עדר שיחצה את הגבול.

י"ר הוועדה, קצין או"ם בכיר, תמך בעמדותי, אך המצרים טענו כי אין הם מסוגלים לשלוט על האוכלוסייה ובעיקר לא על הרועים ועל עדריהם. יחס זה של המצרים הקרה על דרכי את ההזדמנות להציג את דרישתה של ישראל לסימון גבולותיה של רצועת עזה.

סימון הגבול של רצועת עזה

באחד הימים תפסו כוחות צה"ל עדר כבשים בן 400 ראש. בדיון שנערך בעקבות מקרה זה הודעתי נחרצות כי העדר לא יוחזר. הכל נדהמו, ועתה יכולתי

הנציגים המצריים הגיעו לניצנה במטוס מיוחד

בכויות, היא מציעה הסכם מקומי במסגרת הסכם רודוס ("מורוס ויונדי").

העלינו את הרעיון בפני יו"ר הוועדה, אך תגובתו הייתה מזוהזזה. הוא טען, כי הסכם רודוס אינו כולל סעיף על חילופי שטחים, ולכן אי אפשר להוציא אל הפועל את ההבנה שהושגה בין ישראל למצרים. הגבתי על כך בחריפות, ואף הבעתי את תמיהתי על עמדתם של משקיפי האו"ם שמתפקידם להביא להבנה ולשיתוף פעולה בין עמים ובין מדינות. טענתי גם כי התקדים שקבעו ישראל וירדן בוואדי פוקין סותר את עמדתו של יו"ר הוועדה. המצרים הגיבו אף הם בחריפות והעלו נימוקים דומים, ובסופו של דבר חתמו נציגי ישראל ומצרים על ההסכם לחילופי השטחים. ועל המפה שצורפה אליו.

עוד לפני שנחתם ההסכם הפניתי את תשומת לבם של קולונל ריאד ושל רס"ן צלאח גוהר לתגובתם המזוהזזה של משקיפי האו"ם ושל יו"ר הוועדה, ליחסי הידידות שנרקמו בינינו, ולא אחת נדמה היה לנו, כי אין דעתם של אנשי האו"ם

ריאד מקהיר, ואז הצגתי בפניו את הרעיון שישראל ומצרים יחליפו ביניהן שטחים: מצרים תקבל לידיה את הכפר עבסן ובת-מורה תתן לישראל את הדיונות, ממש כפי שישראל וירדן החליפו ביניהן שטחים באזור ואדי פוקין.

הוספתי גם, כי לא אעלה את הרעיון בפני הממונים עלי. ריאד השיב ללא היסוס, כי ישוב לקהיר כדי להעלות את הרעיון שם, אך ביקש ממני לא להמתין אלא להעלות מיד את ההצעה בפני הממונים עלי. בסופו של מו"מ ממושך ומייגע הסביר לי קולונל ריאד, כי משרד המלחמה ומשרד החוץ אמנם תומכים בתכנית, אך הם חוששים, שאם יובא הנושא בפני הפרלמנט המצרי, כפי שהחוק מחייב, עלולה האופוזיציה לנצל את ההסכם עם ישראל כדי לנגח את הממשלה. ריאד אמר, כי מאחר שממשלת מצרים רוצה להימנע מהסת-

במשורה מבארות שנקדחו באזור ניר-עם וגברעם, והמים הזרמו מהבארות ליישור בים באמצעות צינור מים דק. לאחר הסכם רודוס ניגשה ישראל בדחיפות לתכנן את אכלוסו של הנגב, ובעיית המחסור במים התעוררה במלוא חרי-פותה. מחקרים גיאולוגיים שנעשו בשטח הוכיחו, כי באזור הדיונות שמצפון לעזה קיימים מאגרים תת-קרקעיים של מים מתוקים, וכי ניצולם של מאגרים אלה יאפשר להקים את היישובים החדשים. ציפינו אפוא לרגע שבו יבקשו מאיתנו המצרים את כפר עבסן מתוך תקווה שנוכל לקבל בתמורה את שטח הדיונות הנכסף.

הבטחתי לקולונל ריאד, כי אסביר לממונים עלי את המצב בעבסן, אך הבהרתי לו, כי גם הוא אינו פטור מן החובה לתאר את חומרת המצב בפני ממשלתו. קולונל ריאד היה ידידי הטוב. קשרי הידידות בינינו התפתחו, לאחר שהוא החל להיות איש הקשר ביני לבין ידידו גמאל עבד אל-נאצר, שעמו קיימתי שיחות ארוכות בתקופת המצור על "כיס פלוג'ה". שבוע ימים לאחר שיחתנו זו שב

* הבהרתי לו כי דרישתנו לסיפוח אזור הדיונות שמצפון לכפר בית חנון נובעת מהעובדה הידועה לנו ולמצרים כי אזור זה הפך להיות בסיס למסתני נים שפעלוותיהם מזיקות לשני הצדדים.

נוחה מהאוירה האידילית, ששרתה עלינו.

לאחר שהמצרים השתכנעו, כי אכן אין משקיפי האו"ם נוטים לעודד שיתוף פעולה, החלטנו להתעלם מעצם נוכחותם בוועדה עד כמה שניתן, ולפתור בעיות מבלי להיזקק לתיווכם ולהכרעתם. על פי הנוהל היה יושב הראש של ועדת שביית הנשק מוסר לידי הנציגים הקבר עים של שני הצדדים העתקים מסדר יומה של המליאה כבר שבוע לפני ישיבתה. לאור היחסים ההדוקים שנקדמו בינינו לבין המצרים הסכמנו, כי יום לפני קיומה של הישיבה בניצנה ייפגשו שתי המשלחות ללא נציגי האו"ם ויגיעו לכלל הבנה בכל הסעיפים שעל סדר היום באוירה נוחה ושקטה. הפגישות נערכו במגדל-אשקלון במשרדו של המושל הצבאי הישראלי, ואנו נהגנו להסיע את אנשי המשלחת המצרית למגדל מאזור יד-מרדכי. אוירה לבבית אפינה את הפגישות ולרוב הצלחנו להגיע לכלל הסכם על מרבית הנושאים שעמדו על סדר יומה של ועדת שביית הנשק. עם תום הישיבה היינו סרים למסעדת "כסית-מגדל" וסועדים בחדר נפרד, ולאחר מכן היינו מחוירים את המשלחת המצרית לרצועת עזה. הישיבה של מליאת הוועדה הייתה נמשכת למחרת היום כרבע שעה ואיררתה רגועה ביותר. לאחר נעילתה של ישיבת המליאה היו שתי המשלחות יוצאות בכלי רכבן לבאר-שבע, להפתעתם של משקיפי האו"ם. בבית החייל של באר שבע היו שתי המשלחות משחקות טניס שולחן, ומצב הרוח ששרר במקום היה כמעט חגיגי. לאחר מכן היינו סועדים את ארוחת הצהריים, ומבאר שבע היינו ממשיכים לעזה לשתיית ספל קפה משובח.

חתימת ההסכם על חילופי שטחים בין ישראל למצרים אפשרה לסיים את סימון קו הגבול עד לגבול הבינלאומי עם מצרים ליד כרם שלום. צה"ל החל לשגר סיורים ממונעים על "דרך הגיפים" לאורך קו הגבול, וטבעי היה הדבר, שהמצרים נחרדו מפני האפשרות של התנגשויות בין האוכלוסייה האזרחית, שחיה בצד המצרי של הגבול, לבין כוחות צה"ל. פניתי לקר לונל ריאד וטענתי, שהבטחת הגבול הנה מעניינם של שני הצדדים, וכי רצוי היה שהמצרים יצרפו יחידה משלהם לסיור הממונע הישראלי. בקשתי נענתה בחיוב ומדי בוקר יצא לדרך משמר ממונע ישראלי-מצרי בלוויית קצין או"ם לסיור לאורך קו הגבול. בתחילה נסעו החיילים

איש במכונית יחידתו, אולם לאחר ימים אחדים נפלו כל המחיצות. חיילים ישראליים עברו למכונית הסיור המצרית ולהיפך. בעת החניות סעדו החיילים במשותף, וקשה היה להבחין, כי מדובר בחיילים מצבאות השרויים להלכה במצב של מלחמה.

בהשוואה לשאר הוועדות המעורבות לשביית הנשק (ישראל-ירדן, ישראל-סוריה, ישראל-לבנון) שררה אידיליה של ממש בינינו לבין חברי המשלחת המצרית, וניכר היה, כי שני הצדדים מעוניינים בשיתוף פעולה. קולונל ריאד, רס"ן צלאח גוהר וסגן שוקרי נענו בהתלהבות להזמרתנו לבקר בקיבוץ גבעת ברנר. הקצינים המצריים גילו התעניינות רבה בנעשה בקיבוץ וריאד שאל כמעט בתמימות: "וכל זאת אתם מוציאים מן החקלאות?" אין ספק, שבין המשלחת הישראלית למשלחת המצרית בוועדת שביית הנשק ישראל-מצרים נוצרו יחסים של אמון הדדי ושל ידידות. לאורך כל התקופה שבמהלכה פעלנו במסגרת הוועדה הפגינו המצרים נכונות לבצע את כל ההחלטות שנתקבלו במהלך שיחות רודוס, למרות הקשיים שעלו במשך הזמן, ואשר לא נחזו מראש.

פינוי סיני הציב בפני ישראל מספר בעיות, אשר מחייבות אותנו לחזק צעדינו לקראת האפשרויות שיתפתחו לממדים בלתי רצויים. גבול שקט ורגוע יביא בעקיבותיו הבנה ויחסים נורמליים בין שני הצדדים משני עברי הגבול. בעת האחרונה אנו עדים להתפתחויות בלתי רצויות של בעיות ותקריות לאורך הגבול הבינלאומי שהוצב מחדש לאחר 15 שנה. מצרים מעוניינת לשמור על גבול רגוע, כדי להתפנות לטפל בבעיות פנימיות המעיקות עליה. אולם מספר בעיות מקור מיות ולחצים בינערכיים משמשים מקור לתסיסה, המביאה למתיחות מתמדת באזור הגבול. עם בעיות אלה נמנים:

א. החיץ המלאכותי, שהוקם בין שני חלקי רפיח וחצה את אוכלוסיית העיר מאלץ אותם לשמור על הקשר בדרכים שונות.

ב. בין 1967 ל-1982 חדרשו ונתהדקו קשרי המשפחה בין שבטי הבדואים בסיני לבין אחיהם בנגב. קשרים אלה נתחזקו בעקבות נישואיהם של נשים בדואיות מסיני עם בדואים תושבי ישראל. קו גבול הנו חסר משמעות עבור בדואי בן המדבר.

ג. קו הגבול אינו מרתיע מברייחים משני עברי הגבול.

תושבי סיני, אשר זכו בתקופת השלטון הישראלי לעבודה ולשפע כלכלי, טעמו מטעם הדמוקרטיה לאחר שלטון מצרי נוקשה. נהנו משירותים ציבוריים שלא הורגלו אליהם בעבר, נתקלו בצבא שנהג בהם יחס של כבוד ואף סייע בידם בעתות מצוקה, תושבים אלה של סיני נמצאים עתה בתהליך של נסיגה ממהפכה חברתית שהתחוללה בקרבם בעקבות המפגש עם האוכלוסייה הישראלית. מצרים שחזרה לשלוט בסיני תעשה מאמץ צים לחנוק את התסיסה החברתית שהחלה מפעמת בקרב הבדואים וכלל שהמצרים ילחצו על הבדואים תגבר התסיסה. גם מקורות הפרנסה והתעסוקה צומצמו במידה ניכרת ומצב זה ידחוף את הבדואים לחזור לפעילויותיהם כבעבר.

ה. מדינות ערב וארגוני המחבלים המתנגדים להסכם השלום בין ישראל למצרים עושים כל מאמץ לחבל בהסכם זה וחימום הגבול בין ישראל ומצרים משמש להם כמטרה.

הביטחון והשקט משני עברי הגבול הם מעניינן וטובתן של מצרים וישראל כאחד. ישראל חייבת להבהיר זאת למצרים היטב ולעשות את כל האפשר לקטוע את מאמצי ציהם של אלה המעוניינים בחימום הגבול.

